

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE GELENEKSEL METİN SADELEŞTİRME YAKLAŞIMINA KARŞI METİNDİLBİLİMSEL SADELEŞTİRME ÖNERİSİ: BAĞLAŞIKLIK VE BAĞDAŞIKLIK KAVRAMLARI

A SIMPLIFICATION PROPOSAL OF TEXTLINGUISTICS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING AGAINST TRADITIONAL TEXT SIMPLIFICATION APPROACH: CONCEPTS OF COHESION AND COHERENCE

Hande BAKAN AKTAŞ

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Dilbilim Bölümü,
Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı,
handebakan1986@gmail.com

Doç. Dr. Sıla AY

Doç.Dr. Ankara Üniversitesi Dilbilim Bölümü,
ay@ankara.edu.tr

10.33537/sobild.2021.12.1.9

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 15.10.2020
Kabul edildiği tarih: 30.12.2020
Yayınlanma tarihi: 30.01.2021

Article Info

Date submitted: 15.10.2020
Date accepted: 30.12.2020
Date published: 30.01.2021

Anahtar sözcükler

Yabancı dil öğretimi,
Metindilbilim, Bağlaşıklık,
Bağdaşıklık, Metin sadeleştirme.

Keywords

Foreign language teaching,
Textlinguistics, Cohesion,
Coherence, Text simplification.

Öz

Yabancı dil öğretiminde okuma-anlama becerisine katkı sağlaması için özgün metinler, temel ve orta düzeydeki öğrencilere yönelik uygun sözcüklük ve sözdizimi çerçevesinde sadeleştirilmektedir. Bu çalışmada, özgün bir metni sadeleştirmenin sözcüklüğüne ve sözdizimine uygunluktan çok daha fazlası olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan sadeleştirme sürecinde, özgün metinde var olan sözcüksel- dilbilgisel bağlaşıklık (cohesion) ve bağdaşıklık (coherence) görünümüleriyle paralel çizgide ilerlemek, özgün metne olabildiğince en yakın sadeleştirmeyi gerçekleştirmek adına önemlidir. Bu nedenle, metin sadeleştirme işlemi sadece söz varlığını dil düzeyine uyarlama veya tümceleri kısaltma işi olarak görülmemeli, metinsellik ilişkili bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleri çerçevesinde hareket edilmelidir. Çalışmada söz konusu kavramlar dikkate alınarak metin sadeleştirmenin nasıl yapılabileceğine ilişkin öneride bulunmak amaçlanmıştır. Bu yaklaşımla yapılacak sadeleştirmenin özgün metne uygun ve bilimsel bir nitelikte olacağı düşünülmektedir.

Abstract

In order to contribute to the reading-comprehension skills in foreign language teaching, authentic texts are simplified within the framework of vocabulary and syntax suitable for basic and intermediate students. In this study, simplifying an authentic text is thought to be much more than compliance with vocabulary and syntax. For this reason, in the simplification process, it is important to proceed parallel with the cohesion and coherence views that exist in the authentic text, in order to make the simplification as close as possible to the authentic text. For this reason, text simplification should not only be seen as adapting the vocabulary to the language level and shortening the sentences, it should be acted within the framework of cohesion and coherence criteria. In this study, it is aimed to make a suggestion on how to simplify the text by taking these concepts into account. It is claimed that the simplification to be made with this approach will be on a scientific basis and appropriate for the authentic text.

1. Giriş

Yabancı dil öğretiminde kullanılan özgün metinler; öğrencilerin dil düzeyine göre öğretilmiş dilbilgisi yapılarını ve sözcükleri içerecek biçimde okunurluk ve anlaşılabilirlik düzeyi merkezinde çeşitli yollarla sadeleştirilmektedir. Bu çalışmada, özgün metinleri aslına uygun biçimde sadeleştirmek ve sadeleştirmeyi metindilbilimsel bir temele dayandırmak üzere metinsellik ölçütlerinden *bağlaşıklık (cohesion)* ve *bağdaşıklık (coherence)* olguları üzerinde durulacaktır. Çalışmada, geleneksel sadeleştirmenin olumsuz yönlerine getirilecek bir çözüm önerisi olarak, söz konusu kavramların önemine dikkat çekilmek amaçlanmıştır. Ayrıca söz konusu metinsellik kavramları gözetilerek metin sadeleştirmenin nasıl yapılabileceğine ilişkin öneriler getirilmek istenmektedir. Çünkü; metnin görünen kısmındaki dilsel yapıların birlikteliği, aralarındaki ilişkileri ve yapıların sahip oldukları işlevleri kapsayan bağlaşıklık olgusu ve metin içi unsurlarla sağlanan ancak metnin ötesinde gerçekleşen anlamsal boyuta karşılık gelen bağdaşıklık olgusu çerçevesinde gerçekleştirilecek bir metin sadeleştirmesinin daha nesnel ve bilimsel şekilde yapılacağı düşünülmektedir. Bu amaç ve bakış açısı doğrultusunda, çalışmada öncelikle geleneksel metin sadeleştirmenin nasıl yapıldığı ve eleştirilen yönlerinin neler olduğu irdelenecek; ardından metindilbilim bağlamında metinsellik olgusu ele alınacak; daha sonra yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metinlerin kullanımı konusu ve metin sadeleştirmeye dilbilimsel bir bakış açısı kazandırma noktasında önemli görülen bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramları ele alınacak; son olarak söz konusu kavramlar dikkate alınarak metin sadeleştirme nasıl yapılabilir, bu konuya ilişkin öneriler sunulacaktır.

2. Geleneksel metin sadeleştirme

Yabancı dil öğretiminde metin sadeleştirme; öğrencilerin kendi deneyimleri, bilgileri ve sezgileri doğrultusunda farklı yollarla uyguladıkları sıkça başvurulan bir teknik olarak kullanılmaktadır. Geleneksel bakışla metin sadeleştirme, metni anlaşılır kılmak için metni kısaltma, tümceleri bölme veya kullanım sıklığı düşük sözcükleri değiştirme gibi aşamalardan geçmektedir. Geleneksel sadeleştirmenin nasıl bir işlem olduğunu betimlemek için aşağıda çeşitli araştırmacıların bu konudaki tanım ve açıklamalarına yer verilmektedir.

Saggion vd. (2011: 1)'e göre, "metin sadeleştirme bir metni kendisine eşdeğer biçimde daha anlaşılır şekle dönüştürme sürecidir. Sadeleştirilmiş metinler, basit ve doğrudan olup daha basit sözcükler ve tümcelere sahip metinler olarak karakterize edilirler." Bu metinlerin daha basit sözcükler ve tümcelere oluşmasının nedeni çoğunlukla temel ve orta düzeydeki yabancı dil öğrencileri için kullanılmalarıdır.

Metin sadeleştirmenin temel ve orta düzeydeki yabancı dil öğrencileri için gerekli olduğunu savunan Young'a göre, "özgün metinler dilsel olarak

sadeleştirilebilirler. Metnin dili, tümceler kısaltılarak, atılarak veya deyimsel ifadeler yeniden oluşturularak; kişiye özgü kullanımlar veya az kullanılan sözcüklerden kaçınılarak ve daha az karmaşık tümceler kullanılarak sadeleştirilmektedir" (Young, 1999: 350).

Geleneksel sadeleştirme işlemi Mountford (1976) tarafından ise şöyle özetlenmektedir: "Sözdizimi sadeleştirmek, temel olarak tersine dönüştürüm (de-transformation) sürecini içerir. Karmaşık tümceler kısaltılır ve küçük parçalara ayrılır. Adlaştırmalar ayrı tümceler içerisinde açıklanırlar. Zaman ilişkileri standarda çekilir. Kiplikler sözcükleştirilir ve artgönderimsel bağlantılar doldurulur" (akt. Honeyfield, 1977: 432).

Yukarıdaki betimlemelere göre, geleneksel sadeleştirmede en çok başvurulan tekniklerin *tümce kısaltma veya bölme, tümceleri atma, dilbilgisi yapılarını ve kullanım sıklığı düşük sözcükleri basitleştirme, açıklama yapma* gibi teknikler olduğunu görmekteyiz.

Geleneksel sadeleştirmede *tümce kısaltma veya bölme*, uzun ve karmaşık bir tümcenin anlaşılabilirliğini artırmak adına kullanılan bir tekniktir. "Botel, Dawkins ve Granowski'nin *Sözdizimsel Karmaşıklık Formülü* (1973), dildeki her sözdizimsel öğeye önem vermektedir. Bu formülü kullanarak Glazer, uzunluk ve sözdizimsel karmaşıklığın yakından bağıntılı olduğunu tespit etmiştir. Buradan hareketle, *Uzun tümce karmaşık tümcedir* varsayımına dayanarak pek çok yazar ve yayımcı zor metinleri kısaltma yoluna gitmişlerdir" (akt. Hetherington, 1985: 39).

Sözcükleri veya tümceleri atma; bir metindeki kimi sözcük, tümce veya metin parçalarını metnin dışında bırakma işlemidir. Hatta "metinde geçen bir paragrafı atmak veya bir yazınsal metindeki bazı bölümleri dışarıda bırakmak gibi işlemlere de metin sadeleştirilirken başvurulmaktadır" (Young, 1999: 351).

Dilbilgisi yapılarını ve kullanım sıklığı düşük sözcükleri basitleştirme sürecinde sözcükler ve dil yapıları öğrencilerin dil düzeyine uyarlanmaktadır. Brown (2011: 3)'e göre, "sözcükler ve dilbilgisi yapıları genellikle metni basitleştirmek için değiştirilir. Örneğin zor sözcükler yerine eş anlamlıları veya yakın anlamlıları kullanılır." Ayrıca "dilbilgisel zorluk düzeyinin kontrolünü sağlamak için, öğrencinin hâli hazırda bildiği dilbilgisi yapıları kullanılır" (Hetherington, 1985: 40). Maxwell (2011: 30) "sadeleştirilmiş metinlerin kullanım sıklığı daha yüksek olan sözcükleri içerdiğini, edilgen yapıların etken hale getirildiğini, zamirlerin adlarla ve ad öbekleriyle değiştirildiğini ifade eder."

Açıklama tekniği de geleneksel metin sadeleştirmede yaygın kullanılan tekniklerinden birisidir. Honeyfield (1977: 433) açıklamaı şöyle tanımlar: "Bu teknikle anlaşılmayan bir ifade, ona yakın anlamlı biçimler kullanılarak veya genişletilerek yeniden oluşturulmaktadır. İngilizcedeki *wealthy* yerine *very rich*; *his disasters* yerine *this great change in his fortunes* örneklerinde olduğu gibi özgün ifadelerle karşılık gelen

alternatif sözcükler veya açıklama niteliğinde ifadeler kullanılır.

Yukarıda aktarılan kuramsal bilgilerin ışığında, geleneksel yolla yapılan sadeleştirme için Maxwell (2011: 15)'ten alınan bir örnek aşağıda yer almaktadır:

(1) *Özgün biçim:*

Because he had to work at night to support his family, Paco often fell asleep in class. (Ailesini desteklemek amacıyla geceleri çalışmak zorunda olduğu için Paco sık sık sınıfta uyuyakalırdı.)

Sadeleştirilmiş biçim:

Paco had to make money for his family. Paco worked at night. He often went to sleep in class. (Paco ailesi için para kazanmak zorundaydı. Paco geceleri çalıştı. O sık sık sınıfta uyudu.)

Bu örnekte özgün biçimde yer alan *fall asleep* ifadesi yerine *go to sleep* ifadesinin; *support* ifadesi yerine *make money* ifadesinin kullanıldığı; özgün biçimde tek tümceyle ifade edilen yargının, sadeleştirilmiş biçimde üç ayrı tümceye bölündüğü görülmektedir. Ayrıca neden-sonuç ilişkisi kuran *because* bağlacının sadeleştirilmiş metinde kullanılmadığı görülmektedir. Geleneksel yolla yapılan bu sadeleştirmede, *kullanım sıklığı düşük sözcükleri basitleştirme, bir sözcüğü atma ve tümceyi bölme* yoluyla sadeleştirme yapıldığı görülmektedir.

Yukarıdakine benzer şekilde öğrencilerin dil düzeylerine uyarılma biçiminde yapılan ve öğrencilerin metni anlamaları ekseninde gerçekleştirilen bir sadeleştirme işleminin sağlayacağı birtakım faydalar olduğu ortadadır. En başta böyle bir sadeleştirme ile öğrencilerin dil düzeylerine uygun sözcük ve dilbilgisi yapılarının kullanılması yoluyla metinlerde anlaşılmayan noktaların anlaşılabilirliği artırılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin daha önceden öğrendikleri yapılarla ve sözcüklerle karşılaşmaları, anlama düzleminde onlara pratik sağlarken söz konusu yapıları ve sözcükleri pekiştirmeleri için de fırsat oluşturmaktadır.

Bugün de bu sadeleştirme tekniklerinin öğretmenler tarafından bilgileri, deneyimleri ve sezgileri doğrultusunda kullanıldığını yani geleneksel yolla metin sadeleştirme yaptıklarını söylemek mümkün. Ancak metin sadeleştirmeye yönelik bu yaklaşımın çeşitli gerekçelerle eleştirildiğini de görmekteyiz.

Bu yaklaşımda eleştirilen bir nokta, sadeleştirme sırasında metni basitleştirmek için tümceleri parçalara ayırırken bazı parçaları dışarıda bırakma yoluna gidilmesidir. Bu şekilde, metinde iletişim değeri bulunan bazı yapı ve sözcükler metnin dışında bırakıldığı için anlam yitimlerine yol açılmaktadır. Oysa metindeki her yapı ve sözcüğün işlevi üzerine ayrı ayrı düşünmek, metin içindeki konumu ve değerini belirlemek ve bu değerlendirme sonrasında söz konusu yapı veya sözcük hakkında bir karara varmak gerekmektedir. Eğer bir yapı veya sözcük metinden çıkarılıyorsa metin içindeki işlevine ve anlam değerine bağlı olarak o boşluğun yerini

dolduracak adımların dikkatli atılması gerekmektedir. Bu nedenle ortaç, ulaç ve bağlaçlarla uzun ve bileşik hale getirilen tümceler ayrılırken titizlikle hareket edilmelidir. Pearson (1976), karmaşık tümcelerin, karmaşık bir düşünceyi aktarmada gerekli olduğu görüşünü savunur ve şu örneği verir: “*Zincir kırıldığı için makine durdu* tümcesi, *Zincir kırıldı. Makine durdu* biçiminde sadeleştirildiğinde iki olay arasındaki nedensel bağlayıcının ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Bu durum da aradaki anlam bağıntısını kurmak için okuyucuya ekstra yük getirmektedir” (akt. Hetherington, 1985: 39).

Sadeleştirmek amacıyla tümceleri bölerken kısaltma işlemi, okunurluğu ve anlaşılabilirliği kolaylaştırmak yerine zorlaştırabilmektedir. Hetherington (1985)'e göre sadeleştirme süreci bağlantılı söylemlerden tamamen uzak, bağlantısız dizilişlere neden olmaktadır. Tümceleri kısaltarak sadeleştirme işlemi, öğrenciye okuma eylemi sırasında ekstra çıkarımsal sorumluluk yüklediği ve sadece bilinen yapı ve söz varlığının kullanıldığı gerekçesiyle dilde yapaylığa sebep olduğu için anlaşılabilirliği olumsuz etkileyebilir.

Diğer yandan “bazı çevrelerce sözdizimin sadeleştirilmesi, bağlaşıklık ve okunurluk oranını düşürmektedir. Sözdizimi; anlambilimsel ve retorik işlevlere sahip olduğu için, seyreltilmiş sözdizimi, sunulan bilgi için yetersiz kalabilmektedir. İngilizce öğretiminde, İngilizcenin anlambilimsel ve retorik sistemleri, bağlaşıklıkta dilsel öğelerin eksikliğinden dolayı yetersiz biçimde aktarılmaktadır. Bu da okunabilirlik oranını düşürmektedir” (Honeyfield, 1977: 435). Bu durumda bilinçsizce yapılan bir sadeleştirmenin özgün metnin retorik doğasına zarar verdiğini söylemek de mümkündür.

Bu çalışmanın çıkış noktası ve savunduğu görüş de bu durumla ilişkilidir. Özgün metinlerin sadeleştirilmesi sürecinde düzeye uygunluğu sağlama gerekçesiyle metnin özgünlüğünü koruma işi dikkate alınmadığı için, özgün metinden çok başka ve yeni ürünler ortaya çıktığı görülmektedir. Eğer amaçlanan tek şey sadeleştirmenin öğrenime bir katkı sağlamasıysa, bu çalışmaya göre dil düzeyine uygun şekilde deneyim ve sezgiler yoluyla bu işlemin yapılması kabul edilebilir bir durumdur. Ancak bir metni, özgünlük değerini koruyarak, özgün hâline olabildiğince yakın şekilde sadeleştirme işinin bundan çok daha fazlası olduğu düşünülmektedir. Bu noktada sadeleştirme işlemi metinsellik ölçütlerine bağlı olmayı gerektirmektedir. Bu çalışmada da özgün metne en yakın sadeleştirmenin yapılabilmesi için metindilbilimsel bir bakış açısı sunulmaktadır.

3. Metindilbilim bağlamında metinsellik

Metinsellik ölçütlerinden bağlaşıklık ve bağdaşıklık metin sadeleştirmedeki rolüne geçmeden önce, bu bölümde; metin kavramı ile bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramlarının metinsellikteki yeri üzerine açıklamalarda bulunulacaktır.

En genel tanımıyla metin, bildirişim işlevine sahip yazılı veya sözlü dil dizgesidir. Daha detaylı bir tanım için Günay (2007: 44), şunları söyler: “Metin, başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı yapı olarak tanımlanabilir. (...) Dilsel açıdan metin, birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan tümceler dizisidir. Bu diziliş rastlantısal bir durum değildir, aksine yazar tarafından bilinçli olarak belli bir mantık sırasıyla, dilbilgisel ulamlar ve metnin işleyişine göre yapılmıştır.” Bu tanımlamalardan anlaşılmaktadır ki metni anlamlı dizgesel bir bütün olarak görmemizi sağlayan özellik, dizilişin rastlantısal olmayıp yazarı tarafından bilinçli olarak bildirişim işleviyle sunulan bir ürün olmasıdır. Aslında bu açıdan metin sadece yazarın bir ürünü değil okuyucu için bir süreçtir. Halliday ve Hasan (1976)'da, yazarın bir ürünü olan *metin* okuyucunun okuma eylemi sırasında çözümleyerek anlamlandırdığı bir *süreç* olarak tanımlanmaktadır.

Yazarın bir ürünü ve okuyucu için bir süreç olarak metni ele alırsak metnin metin sayılabilmesi için metinsellik ölçütlerini karşılaması gerekmektedir. “Günümüzde metin, metinselliğin yedi ölçütünü içeren iletişimsel oluşum biçiminde tanımlanmaktadır. Bu yedi ölçüt: bağlaşıklık, bağdaşıklık, amaçlılık, benimsenirlik, bilgisellik, durumsallık ve metindeşliktir” (İmer vd., 2011: 189-190).

Metnin yüzey yapısı ve derin yapısındaki ilişkileri kurmaları noktasında kilit role sahip oldukları için bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleri metinsellikte temel sayılmaktadırlar.

Bağlaşıklık kavramı, metnin yüzey yapısı olarak da adlandırılan dilsel öğeler arasındaki ilişkilere gönderim yaparken bağdaşıklık kavramı söz konusu dilsel ilişkilerin oluşturduğu ve metnin derin yapısı olarak da adlandırılan anlam ilişkilerine gönderim yapmaktadır. Bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramlarıyla ilgili daha ayrıntılı değerlendirmeler metin sadeleştirmeyle ilişkili bölümde sunulacaktır. Ancak söz konusu ölçütlerin metinsellik ile ilişkisine burada değinilmelidir. Bu noktada; metinde birbiri ardına sıralanan sözcükler ve tümceler arasındaki yapısal ve anlamsal yönde kurulan ilişkilerin (yinelemeler, gönderimler, bağlaçlar, sezdirimler vb.) derin yapıdaki anlam görünümlerini yani bağdaşıklık (konu, olay örgüsü, amaç vb. metin bilgileri) oluşturduğu, bu nedenle ikisi arasındaki bağın metnin oluşumunda oldukça önemli bir paya sahip olduğu belirtilmelidir.

Bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütlerinin metinsellik ile ilişkisi konusunda Onursal (2003: 7-8)'ten aktarılan şu bilgiler de açıklayıcıdır:

Bir metnin, basit bir tümceler dizisi olmaktan çıkıp metin olabilmesi için, içerdiği bazı bilgilerin ve öğelerin yinelenmesi, bu öğeler yinelenirken, bir yandan da metinde sözü edilen konunun bir sona, bir sonuca doğru ilerlemesi ve gelişmesi, bunun için de yeni öğelerin ve yeni bilgilerin metne katılması gerekmektedir. Aynı zamanda, birbiriyle çelişen fikirlerin bir arada bulunmaması ve metne konu olan göndergelerin, dış dünya gerçekleriyle örtüşmesi, bunlarla belli bir bağlantı içinde olması da gerekmektedir. Bu kuralların metnin yüzeyinde sözcük ve sözdizim açısından nasıl uygulandığını ve metnin anlamsal düzeyde nasıl oluşturulduğunu bağdaşıklık ve tutarlılık kavramları¹ açıklamaktadır.

Bu açıklamalar da göstermektedir ki bir metinden bahsedebilmek için metindeki dilsel öğelerin ilişkileriyle sunulan metin bilgilerinin tutarlı bir çizgide bir sonuca doğru ilerlemesi gerekmektedir. Kendi içinde anlamlı ve tutarlı olan bu dil dizgesine ilişkin kurallar ise bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleriyle açıklanabilmektedir.

Ayrıca metinselliğin temel iki ögesi olan bağlaşıklık ve bağdaşıklık arasındaki ilişkinin metni anlamlandırma sürecine yön verdiği de söylenmelidir. Metnin yazarı tarafından, yüzey yapı ve derin yapı arasında anlamlı dizgeler yoluyla oluşturulan bağlar, okuyucunun bilişsel sürecini harekete geçirmektedir. Yılmaz (2007: 1)'e göre “yazar, okuru anlatı boyunca sürekli olarak düşünmeye, anlamaya, yorumlamaya, çıkarımda bulunmaya, hatırlamaya, onaylamaya veya reddetmeye, karşılaştırma yapmaya, metinsel bağlam ve genel bağlam içinde sürekli akıl yürütmeye teşvik etmektedir.” Okuyucular metinle ilgili bu akıl yürütmeleri bağlaşıklık ve bağdaşıklık ilişkileri çerçevesinde yapmaktadır. Dolayısıyla, metindeki yüzey yapı görünümlerinin derin yapıdaki anlamla ilişkisini kuramayan okuyucuların o metni anladığından bahsetmek mümkün sayılmayacaktır. Bu durum sadece anadili konuşucuları için geçerli olmayıp yabancı dil öğrenmekte olan öğrencilerin metni anlamlandırma süreçlerinde söz konusu bağlaşıklık ve bağdaşıklık ilişkisini kurabilmeleri gerekmektedir.

Yabancı dil öğrencileri, ders kitapları aracılığıyla yazınsal metinler başta olmak üzere çok sayıda metin türüyle karşılaşmaktadır. Öğrencilerden okuma-anlama sürecinde bu metinlerdeki tümce dizilişlerinin kendi içinde nasıl yapısal ve anlamsal ilişkiler içinde olduğunu anlamaları beklenir. Onlardan olay, durum, düşünce ve bilgi parçaları arasındaki mantıksal sıralanış ve bağlantıları anlamaları istenir. Ancak temel ve orta düzeydeki yabancı dil öğrencilerinin bunu yapması her zaman kolay veya mümkün olmayabilir. Bu nedenle, öğretmenler yabancı dil öğretiminde temel ve orta

¹ Bu çalışmadaki bağlaşıklık ve bağdaşıklık terimlerinin, farklı çalışmalarda farklı Türkçe karşılıkları olduğu görülmektedir. Bu alıntıda bağdaşıklık kavramı bu çalışmadaki bağlaşıklık; tutarlılık kavramı ise bu çalışmadaki bağdaşıklık kavramına karşılık gelmektedir.

düzeydeki öğrenciler için özgün metinleri kullanmak yerine sadeleştirilmiş metinleri tercih edebilmektedir.

4. Yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metinlerin kullanımı

Yabancı dil öğretiminde, basamaklı okuma kitapları başta olmak üzere pek çok özgün metnin dil düzeyine uyarlanması sürecinde, metin sadeleştirilmenin oldukça sık kullanılan bir teknik olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmada da metin sadeleştirme, özellikle temel ve orta düzeydeki öğrencilerin öğrenim süreçlerine katkı sağlayan bir teknik olarak görülmektedir. Öğretim bağlamında sadeleştirilmiş metinlerin kullanılmasını destekleyen görüşlere geçmeden önce bu metinlerin ne olduğuna ilişkin Crossley vd. (2007: 17) tanımına bakabiliriz: "Sadeleştirilmiş metin, özgün bir metnin, dilbilgisel ve sözcüksel olarak düzeye uygun hale getirilmiş; kavramsal ve kültürel olarak yoğunluğu azaltılmış biçimdir." Tanımdan yola çıkılarak metin sadeleştirilmenin özgün metinde yapısal ve içeriksel bir seyreltme işlemi olduğu söylenebilir.

Özgün metinler; düzeyin üstünde seyreden yüklü miktarda yapı, söz varlığı, imgesel kullanım, sezdirim, artalan bilgisi vb. içerdiği için temel ve orta düzeydeki öğrenciler için zorlayıcı olabilmektedir. Berardo (2006: 65)'te özgün metinlerin öğretim sürecinde dezavantaj olarak görülebilecek özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

-Kültür temelindedirler. Dolayısıyla dil topluluğu dışındakilerin bu metinleri anlamaları zordur.

-Bu metinlerdeki söz varlığı öğrencilerin öncelikli gereksinimleriyle ilişkili olmayabilir.

-Çok sayıda karmaşık yapı olması nedeniyle temel düzeydeki öğrenciler, bu metinleri çözümlemede problem yaşarlar.

-Özgün metinler özel bir hazırlık gerektirir, bu metinlerle çalışmak çok zaman alabilir.

-Haberler, öyküler, gazete yazıları gibi özgün metinler kolayca güncelliklerini yitirebilirler.

Bu bağlamda metin sadeleştirilmenin, yukarıda sıralanan eğitsel ve dilsel zorlukları ve dezavantajları giderme niyetiyle yapıldığını söylemek yanlış sayılmayacaktır. Sadeleştirme sayesinde, metinlerde öğrencilerin dil ve kültür edinçlerine uygun bir seyreltme işlemi yapılmaktadır. Bu yolla özgün metindeki iletinin anlaşılması sağlanmaktadır.

Ayrıca sadeleştirilmiş metinler yüksek okunurluk düzeylerinden dolayı daha akıcı bir okuma sağlamaktadır. Bu bakımdan yine eğitimciler tarafından, dile uyum sağlama sürecinde olan temel düzeydeki öğrencilerine yönelik olarak tercih edilmektedirler. Düzeyinin üstünde bir metni okuyup anlamada öğrencilerin sözlük kullanımına başvurması durumunda

okuma sürecinin bundan olumsuz etkilenmesi beklenebilir. Crossley vd. (2007: 17-18)'e göre "kendi düzeylerini aşan özgün metinlerle çalışan ortalama düzeydeki okurların okuma süreçleri bu şekilde sekteye uğramaktadır. Bu bölümler, sadece öğrencinin okuma sürecini yavaşlatmaz, aynı zamanda onun dile karşı ve kendine karşı güvenini de zedeleyebilir." Bu çalışmada, dil düzeyinin üzerindeki bir metni anlayabilmek için sık aralıklarla sözlük kullanmanın, öğrenciyi yorabileceği dahası olasılıkla okumaktan vazgeçirebileceği düşünülmektedir. Ayrıca dildeki çok anlamlılık olgusu düşünüldüğünde, öğrencinin sözcüğün metindeki anlamına erişmede zorluk yaşayabileceği de hesaba katılmalıdır. Aynı zamanda bilinmeyen dilbilgisel yapıların sözlükte karşılığını bulamayan öğrencilerin okuma eyleminden vazgeçme olasılığı da bulunmaktadır. Oysa sadeleştirilmiş metinler sayesinde anlaşılır dilsel girdiyi daha hızlı biçimde çözümlenebilen öğrencilerin hem öğrendikleri yapıları ve sözcükleri pratik ederek pekiştirecekleri hem de bu anlama durumunun onlarda rahatlık ve güven duygusu geliştirecekleri düşünülmektedir. Bu bağlamda, okuma eylemini sözlüğe çok sık gereksinim duymadan başarılı biçimde gerçekleştirmenin, öğrenimde içsel güdülenmeyi artıracığı ve kaygıyı azaltacağı da düşünülmektedir.

Diğer taraftan, öğretimde özgün metinlerin kullanımını savunanlar sadeleştirilmiş metinleri dilin doğasına uymayan yapay metinler olarak değerlendirmektedirler. "Onlar, dilin yapay doğasının ve dilde kullanılan yapıların gerçek dünyada öğrencilerin hiç karşılaşmayacağı türden olduğunu; bu yapıların, öğretim yapıları için kullanışı ancak okuma becerilerini geliştirmek için pekiyi bir tercih olmadığını söylerler" (Berardo, 2006: 62). Bu çalışmada, dilde tuhaf ve yapay bir görünüm elde etmemek ve yapaylığı gerçekmiş gibi öğrenciye benimsetmemek adına metinleri, özgün hâline karşı duyulan sorumluluk duygusuyla ele almak önemli görülmektedir. Bir metnin okuyucuları tarafından kabul görmüş özgün biçiminden, sadeleştirme yoluyla bambaşka üstelik dilin doğasına uymayan bir metin elde edilirse buna sadeleştirme demek yerine, yeniden yaratma adımı vermek daha doğru olacaktır.

Metin sadeleştirmeyi doğru bulmayanların savunduğu bir diğer görüş de sadeleştirme nedeniyle özgün metindeki bağlaşıklık ve bağdaşıklık olumsuz etkilenmesiyle ilişkilidir. Young (1999) bu yönde görüş bildirenler arasındadır. Ona göre metinler sadeleştirilmemelidir. Çünkü özgün metinlerde bulunan doğal yapılar, okuma-anlamaya katkı sağlamaktadır. Crossley vd. (2007: 19) de, olay örgüsünde yapılan bir sadeleştirme sürecinde nedensel eylemlerin ve ilgeçlerin kaldırılmasının oldukça kolay olduğunu ancak bu yolla nedensellik oranının düşürüldüğünü ifade eder. Bu görüşten hareketle denilebilir ki bağlaşıklık düzleminde atılan bu adım anlamayı zorlaştırabileceği için bağdaşıklığa da olumsuz yansiyacaktır.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında; sadeleştirme yapılırken özgün metnin sahip olduğu bağlaşıklık ve bağdaşıklık görünümünün olumsuz yönde

etkilenmemesinin merkeze alınması gerektiği söylenebilir. Çünkü ancak bu yolla ortaya çıkacak ürünün özgün biçime yakın olması ve okuyucuları tarafından tuhaf ve yapay olarak nitelendirilmemesi beklenir. Ayrıca böyle bir sadeleştirmenin, öğrenilen yapı ve kavramların pekiştirilmesinin yanı sıra, metindeki okunurluk ve anlaşılabilirlik artırıldığı için okuma eyleminde temel ve orta düzeydeki yabancı dil öğrencilerine yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

5. Metin sadeleştirmede bağlaşıklık ve bağdaşıklık

Bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramlarının sadeleştirmeye ilişkisini değerlendirmeden önce, söz konusu kavramlar daha yakından tanıtılacaktır.

Metnin bağdaşık ve anlamlı bir bütün olmasını sağlayan yüzey yapıdaki dilsel ilişkiler bütünü olan *bağlaşıklık*, metnin yüzeydeki bağlantılarına işaret eder ve metnin anlam bütünlüğünü oluşturmada önemli rol oynar. Sesbilgisi, biçimbilgisi, anlambilgisi ve sözdizimi alanlarından edinilen dilsel edincin metinlerdeki bağlaşıklık görünümünü tanıma ve anlamada beraber katkısı bulunmaktadır. Anlamın oluşumuna katkı sağlayan her dilsel ögenin birbiriyle kurdukları ilişkiler bağlaşıklık düzleminde ele alınmaktadır.

Metin anlamının oluşumu, bağlaşıklık unsurları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bağlaşıklığı sağlayan dilsel ögeler bağlaşıklık araçları (cohesive devices) olarak sınıflandırılmıştır. “Bu düzenekler biçimsel bütünlüğü gerçekleştirirken konunun belirginleşmesini ve gelişimini de sağlayarak tutarlı bir metin oluşturma ve çözümleme sürecinde metnin işlemcileri görevindedirler” (Dilidüzgün, 2008: 31). Halliday ve Hasan (1976) söz konusu bağlaşıklık araçlarını şöyle sınıflandırmıştır: Gönderim (reference), değiştirim (substitution), eksilti (ellipsis), bağlama (junction), sözcüksel bağlaşıklık (lexical cohesion) yineleme (reiteration), eşdizimlilik (collocation). Bağlaşıklık araçlarının somutlaştırdığı metindeki tüm dilsel ilişkiler, metnin bağdaşıklığına, tutarlı ve anlamlı bir bütün olmasına etki etmektedir.

Metin yüzeyinin ötesiyle yani içsel metin dünyasıyla ilişkili olan *bağdaşıklık* ise metnin anlamlı ve tutarlı bir bütün olmasıyla ilgilidir. Halliday ve Hasan (1976), bağdaşıklığın metnin ötesindeki bağlantılara işaret ettiğini, eğer bir metin bağdaşık değilse, anlamsız bir metinden bahsetmenin mümkün olduğunu ifade eder.

Metnin bütünündeki anlamı anlamak için sadece yüzeydeki dil ilişkilerini anlamak yeterli olmayabilir. Metinler farklı bilgi kategorileri (artalan bilgisi, dünya bilgisi gibi.), ve örtük anlatım içerdikleri için anlama erişim yüzey yapıdaki ilişkilerle sınırlandırılmaz. Bunun için yüzey yapıdaki dil ögeleri arasındaki ilişkilerin yorumlanması gerekmektedir. Dilidüzgün (2008: 85) bu konuda şunları söyler: “Büyük ölçekli önermeler genelde metinlerin yüzeysel yapısında yer almayabilirler, metindeki sözcüklerin, sözcük gruplarının, tümce ya da ardı ardına dizilmiş tümce dizilerinin anlamsal yorumlanmasıyla çıkarılmaları gerekir.” Bu bağlamda

yüzey yapıdaki ilişkilerin doğru kurulması doğru çıkarımda bulunmanın yolunu açmaktadır. Bağdaşık bir metnin sahip olması gereken özellikler arasında en başta yüzey yapı ve derin yapı arasındaki uyumlu birliktelik gelmektedir. Metinde yer alan bilgilerin birbiriyle ilintili olması ve anlama ulaşmayı sağlayan metin-içi öğelerin sağlam bir düzenlenişe sahip olması, bağdaşık bir metinde bulunması gereken temel bir özelliktir demek yanlış sayılmayacaktır.

Günay (2007: 117-121)’e göre bağdaşık bir metnin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Metindeki kişi, olay, durum gibi konular farklı biçimde yinelenir.
- Her yeni bilgi öncekilerle bağıntılıdır ve önceki bilgilere katkı yapar.
- İyi bir düzenleme biçimi olmalıdır. Metne yerleştirilecek betimlemeler metinden ayrı olmamalı, tersine metinle doğrudan ilişkili ve yerli yerinde olmalıdır.
- Söylenmek istenen her şeyi anlatabilmek için gerekli her şey söylenir.
- Bir metnin tutarlı olması, anlamsal olarak da tutarlı olmayı gerektirir.

Bağlaşıklık ile bağdaşıklık kavramları ve aralarındaki ilişkiyle ilgili kısa değerlendirmenin ardından, çalışmanın devamında söz konusu kavramların yabancı dil öğretimindeki metin sadeleştirmeye olan ilişkisi değerlendirilecektir.

Öncelikle bu noktada dikkat çekilmesi gereken konu, anadili konuşucusunun metni anlamlandırma süreci ile yabancı dil öğrencisinin metni anlamlandırma sürecinin aynı olmadığı gerçeğidir.

Anadili konuşucuları bir özgün metni anlamada yabancı dil öğrencileri kadar zorluk yaşamazlar. En başta dil yeterlilikleri üst düzeydedir. Dildeki imgesel kullanımları anlamada ve yazar tarafından yapılan sezdirimleri çözümlemede yeterli düzeydedirler. Metinle ilgili artalan bilgisine bir ölçüde sahiptirler (metnin yazıldığı tarihsel dönem, yerel kültür bilgisi, metnin yazarıyla ve biçimiyle ilgili bilgi vb.) Günay (2007: 123)’e göre sözelimi “geçmişe ait dönemle ilgili koşulların, sözcüklerin anlamını bile değiştirebileceğini ya da sözcüklerin farklı bir yan anlamının (hatta düz anlamının) o dönemde kullanılabileceğini; bir sözcüğün, metnin yazıldığı dönemde bir başka şeyi çağırabileceğini göz önünde bulundurmanız gerekir.” Bu bağlamda anadili konuşucusu kendi dilinde uzun vadedeki dilsel ve anlamsal değişimlerin bilgisine de sahiptir. Dolayısıyla özgün metindeki bağlaşıklık ve bağdaşıklık görünümünü anlamak için yabancı dil öğrencileri kadar çaba sarf etmeleri gerekmez.

Ancak henüz dilsel edinç ve kültürel edinç geliştirememiş temel ve orta düzeydeki yabancı dil öğrencileri için aynı şeyi söylemek zordur. Özellikle temel düzeydeki öğrencilerin, öğrenmekte oldukları yabancı dile büyük ölçüde kendi dil ve kavram dünyaları çerçevesinde yaklaştıkları için hedef dildeki özgün metni

anlamada zorlandıkları görülmektedir. Bu nedenle çoğu bilinmeyen yapılar ve sözcüklerden oluşmuş, artalan bilgisiyle örülü özgün bir metni anlamak, temel ve orta düzeydeki öğrenciler için zorlayıcı bir problem çözme görevi olarak görülebilir. İşte tam da bu noktada bağlaşıklık ve bağdaşıklık dikkate alındığı bir metnin sadeleştirmeden yararlanılabilir.

Yukarıda anlatılan kuramsal bilgi ve yorumlamalar ışığında, metin sadeleştirmede bağlaşıklık ve bağdaşıklıkla ilişkili olarak dikkat edilmesi gereken konular ve söz konusu ölçütlerin gözetildiği bir sadeleştirmede atılabilecek adımlar aşağıda sıralanmaktadır:

- Metin sadeleştirme işlemi; metni anlaşılır kılmak için düzeyin üstünde yapılar içeren tümceler metinden çıkarılması veya kısaltılması veyahut düzeyin üstünde olduğu düşünülen sözcüklerin (imgesel anlamlı dil öğeleri, çokanlamlı sözcükler vb.) sık kullanılan sözlüksel anlamdaki başka sözcüklerle değiştirilmesi olarak görülmemelidir. Çünkü bu yolla yapılan sadeleştirme sonucunda, anlamın oluşumunda değere sahip yapı ve sözcükleri ortadan kaldırarak öğrencilerin anlamalarını kolaylaştırmak adına özgün metnin metinsel dokusu bozulabilir, hatta yarar sağlamak bir tarafa öğrencilerin metni anlamalarına olumsuz etkide bile bulunulabilir. Çünkü bağlaşıklık ilişkilerinin doğru kurulamadığı sadeleştirilmiş bir metindeki anlam ilişkileri de doğru biçimde yansıtılamayacaktır. Öğrenciler metinde birbirine bağlanmamış bilgi parçalarını bütünleştiremedikleri için metindeki iletiyi elde edemeyebilir ve bu durum bildirişimde kayba neden olabilir. Dolayısıyla öğrenim sürecinde anlamamanın sıkıntıya girmemesi için bağlaşıklık ve bağdaşıklık çerçevesinde ne şekilde ve ne ölçüde sadeleştirme yapılacağı kritik öneme sahiptir. Bu noktada, sözlüksel ve dilbilgisel bağlaşıklıkla ilişkili öneri niteliğinde şu gibi adımlar atılabilir:

- Bağlaşıklığı ve bağdaşıklığı bozacağı gerekçesiyle metinden tümce veya metin parçasını atmama; karmaşık ve uzun olduğu gerekçesiyle düzeyin üstünde görülen tümceleri, öğelerini tümceden çıkarmadan tümceleri bölme yoluyla kısaltmayı tercih etme,
- Tümcelerde düzeyin üstünde seyreden ulaç ve ortaç gibi yapıları metnin özgünlüğünü bozmayacak ölçüde azaltma,
- Gereksiz bağlaç kullanımından kaçınma, bu noktada özgün metne olabildiğince sadık kalma,
- Düzeyin üstündeki sözcükleri değiştirirken aynı sözlüksel alan ve kavramsal alandan sözcükleri seçme,
- Örtük olan gönderim ilişkilerini çok gerekli olmadıkça belirttik hâle getirmeme,

- İmgesel anlamlı ifadeleri (deyim, metafor, ironi, metonimi vb.) metinden çıkarmama ve bu ifadeleri gerekli yerlerde açıklama yoluyla anlaşılır kılmama.

- Sadeleştirmede, düzeyin üstündeki söz varlığını düzeye uygun alternatiflerle değiştirirken özgün metne uygun olması önemli bir konudur. Özgün metinde yer alan sözcüklerin kullanım sıklığı, anlamın oluşmasındaki konumu, sözcüğün metindeki değeri, diğer sözcüklerle olan anlamsal ilişkisi (sözlüksel alan, sözlüksel ağ, anlamsal alan bkz. Günay, 2007: 89-90.) çerçevesinde metindeki söz varlığına ilişkin bir çözümleme yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.
- Öğrencinin çıkarım ve yorumlama gibi becerilerinin gelişiminin önünü açmak için, metindeki sözcüklerin veya yapıların başka sözcük ve yapılarla değiştirimi yapılacak ilk girişim olmamalıdır. Çünkü büyük oranda bilinen yapı ve sözcüklerden oluşan bir sadeleştirilmiş metinde sınırlı miktarda bilinmeyen dil girdisinin olması öğrenciyi bir problem çözme görevine yönlendirecektir. Öğrencilerin bu problem çözme görevini başarması, onların aradillerindeki gelişimlerine de katkı sağlayacaktır. Bu açıdan, sadeleştirilmiş metinler sadece var olan edinci pekiştirmeye yönelik olmaktan çıkıp yeni bilgilerin öğrenilmesine de imkân sağlayacaktır.
- Bağlaşıklık ilişkilerinin anlaşılıp metnin derin yapısındaki anlama erişilmesi için artalan ve dünya bilgisinin de gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu noktada sadeleştirme sürecinde söz konusu bilgi alanlarıyla ilgili bir işlem yapmak yerine metin sonunda öğretici tarafından öğrenciler için bilgilendirici bir bölüm hazırlanabilir. Çünkü kültür bilgisinin metinlerden çıkarılması veya açıklama yoluyla öğrenciye sunulmasının özgün metnin metinsel dokusuna zarar vereceği düşünülmektedir. Bu noktada eksik veya fazla bilginin de metnin iletişim dokusunu bozabileceği düşünülmektedir. Söz gelimi metindeki bir kadın karakterle ilgili *kaynana* sözcüğünün kullanılmayıp bu sözcüğün *eşinin annesi* ifadesiyle değiştirilmesi metinde kültürel bilgi boşluğu doğuracaktır. Kaynana sözcüğünün Türkçedeki nezaket biçimine aykırı bir kullanım olduğunu bilmeyen bir öğrenci bu değiştirim nedeniyle metindeki gelin ve kaynana ilişkisini doğru anlamlandıramayabilir. Bundan dolayı metnin sonunda kültür bilgisi içeren açıklamalar yapmanın küçük ölçekte ve büyük ölçekteki anlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Özgün metinlerdeki biçim özellikleri de kimi zaman metni anlamada zorlayıcı olabilmektedir. Allen ve Widdowson (1979), sadeleştirilmiş metinlerin bu bakımdan yararlı olduğu görüşündedir. “Çünkü bu metinler gereksiz ve zorlayıcı değerdeki kişiye özgü biçimi dışarıda bırakmaktadır” (akt. Crossley vd., 2007: 16).

Ancak bu çalışmaya göre; metinde biçemi oluşturan yapı, sözcük veya sözdizimlerin bütünüyle metnin dışında bırakılması özellikle de metin yazınsal bir metinse sakıncalı olabilir. Biçemle ilişkili yapılacak ufak değişiklikler bile eserin özgünlük ve estetik değerine olumsuz etkide bulunabilir. Buna sebep olmamak için metindeki genel biçem özellikleri korunacak şekilde küçük değişiklikler yapılmaya özen gösterilmelidir. Özgün bir metni sadeleştirme sürecinde zorlayıcı biçem özellikleri değiştirilirken yine özgün metne bağlı kalma kaygısıyla hareket edilmesi önemlidir.

Tablo 1’de, yukarıda önerilenler doğrultusunda yapılabilecek bir metin sadeleştirme işlemi örneklendirilmiştir.

Tablo 1: Bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramlarının dikkate alındığı metin sadeleştirme örneği

Özgün metinden bir bölüm:

Anadolu’nun bu küçük nahiyesinde bir İsviçre köyünün konforunu yaratan adamı görmek merakıyla; küçük bir masanın önünde, sandalyeye oturmadan, reverans eder gibi bükülmüş, yolcu kağıtlarını dolduran otelciye: “Bu otelin sahibi siz misiniz?” diye sordu.

(Sait Faik Abasıyanık’ın Meserret Oteli adlı öyküsünden alınmıştır.)

Sadeleştirme süreci:

- Özgün metinden alınan bölümde, tek tümceyle oluşturulan ileti sadeleştirme sürecinde dört farklı tümceyle karşılanmıştır:
 1. Anadolu’nun bu küçük nahiyesinde bir İsviçre köyünün konforunu/.../ (Anadolu’nun bu küçük kasabasında bir İsviçre köyünün rahatlığı vardı.)
 2. /.../yaratan adamı görmek merakıyla /.../ (Kadının gözleri merakla bu otelin sahibi adamı arıyordu.)
 3. /.../sandalyeye oturmadan, reverans eder gibi bükülmüş, yolcu kağıtlarını dolduran otelciye/.../ (Otelci, küçük bir masaya doğru eğilmiş, yolcu kağıtlarını dolduruyordu ve bu duruşuyla sanki, Avrupalı bir erkek selamı veriyordu.)
 4. “Bu otelin sahibi siz misiniz?” diye sordu. (Kadın, adama “Bu otelin sahibi siz misiniz?” diye sordu.)

Özgün metinden alınan bölümün dört ayrı tümceyle karşılanması sürecinde aşağıdakiler yapılmıştır:

- *Yaratan* ortacı tümceyi kısaltma amacıyla tümceden çıkarılmıştır.
- *Sandalyeye oturmadan, reverans eder gibi bükülmüş* zarf öbeği karmaşık sözdizimi yapısı nedeniyle bozulmuştur. Burada kişinin duruşuna ait betimleme belirtik durumu getirilmiştir. Tümcedeki ortaç, ulaç ve ilgeç kullanımı; 3’teki gibi sıralı ve bağlı tümceler yoluyla yeniden ifade edilmiştir.
- *Reverans eder gibi bükül-* eylem öbeğine ait betimleme *masaya doğru eğilmiş, bu duruşuyla sanki Avrupalı bir erkek selamı veriyordu* biçiminde belirtik duruma getirilmiştir.
- Özgün tümcedeki özne eksikliği *kadın* öznesinin eklenmesiyle giderilmiştir.
- Metindeki adama yönelik örtük gönderimler belirtik duruma getirilmiştir. *Bu otelin sahibi adam* ve *otelci* ifadeleri ile özgün metindeki *adamı* sözcüğüne belirtik gönderim yapılmıştır. *Bu duruşuyla* ifadesi ile otelcinin duruşuna yönelik gönderim sağlanmıştır. Bu yolla, metinde betimlenen kişinin otelci oluşuna dikkat çekilmek istenmiştir.
- *Otelciye: “Bu otelin sahibi siz misiniz?” diye sordu* ifadesi *Kadın, adama “Bu otelin sahibi siz misiniz?” diye sordu* biçiminde değiştirilmiştir. Bu yolla otel ve otelci sözcüklerinin fazla yinelenmesi önlenmek istenmiştir.
- Özgün metin kişileri ve eylemleri arasındaki ilişkiler özne kullanımıyla belirtik duruma getirilmiştir: *Kadının gözleri adamı ara-; otelci (eğil-, doldur-, selam ver-), kadın sor-*.
- *Nahiye* sözcüğü, Türkçede yaygın kullanılan *kasaba* sözcüğü ile değiştirilmiştir.
- *Konfor* sözcüğü Türkçede yaygın kullanılan *rahatlık* sözcüğü ile değiştirilmiştir.
- Özgün metindeki sanatlı biçeme dikkat edilmiştir.

Sadeleştirilmiş metin²:

Anadolu’nun bu küçük kasabasında bir İsviçre köyünün rahatlığı vardı. Kadının gözleri merakla bu otelin sahibi adamı arıyordu. Otelci, küçük bir masaya doğru eğilmiş, yolcu kağıtlarını dolduruyordu ve bu duruşuyla sanki Avrupalı bir erkek selamı veriyordu. Kadın adama: “Bu otelin sahibi siz misiniz?” diye sordu (detaylar için bkz. Bakan, 2012).

² Metnin sadeleştirilmesi, B1 düzeyinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmekte olan öğrencilere yönelik olarak yapılmıştır. Avrupa Dil Dosyasındaki (CEFR) betimleyiciler temel alınmıştır: 1. Söz varlığını, büyük ölçüde günlük hayattan veya iş hayatından yüksek kullanım sıklığına sahip sözcüklerin oluşturduğu metinleri anlayabilir. 2. Kişisel mektuplardaki olaylara, duygu ve dileklere ilişkin betimlemeleri anlayabilir. 3. Alanı ve ilgisi ile ilgili konularda, tatmin edici bir kavrayış düzeyinde açık olgusal metinleri okuyabilir.

6. Sonuç

Bu çalışmada, öğretmenler tarafından sıkça yararlanılan ve onların bilgi, deneyim ve sezgileri yoluyla gerçekleştirdikleri geleneksel sadeleştirme yaklaşımı tanıtılmış, bu yaklaşımın eleştirilen yönlerine bir çözüm önerisi getirmek ve sadeleştirmeyi daha bilimsel bir temele dayandırmak için metindilbilimin iki önemli metinsellik ölçütü olan bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramları sadeleştirmeye ilişkilendirilmiştir. Çalışmada, geleneksel sadeleştirme sürecinde, dil düzeyinin üstündeki sözcükleri ve dilbilgisi yapılarını düzeye uyarlamak için değiştirme, uzun tümceleri kısaltırken veya bölerken yapı ve sözcükleri metinden atma ve metin parçalarını metinden çıkarma gibi işlemlerin sakıncalı tarafları metinsellik bağlamında değerlendirilmiştir. Özgün metne uygunluk, anlaşılabilirlik ve öğrenim sürecine katkı sağlama bağlamındaki bir metin sadeleştirme için bağlaşıklık ve bağdaşıklık kavramlarına dikkat çekilmiştir. Çünkü geleneksel sadeleştirme yaklaşımına göre sadeleştirilen metinlerin sadece anlaşılır olması yeterliyken bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleri çerçevesinde yapılacak metindilbilimsel bir sadeleştirmede metnin özgün dokusu korumaya çalışılacaktır. Bu sayede yapay ve tuhaf kullanımların yer almadığı, eserin aslına olabildiğince sadık ve aynı zamanda öğrenim sürecine katkı sağlayacak bir sadeleştirme işlemi gerçekleştirilebilecektir.

Kaynakça

- Abasıyanık, S.F. (2002). *Semaver*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bakan, H. (2012). *Yabancılar Türkçe öğretiminde metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde bir sadeleştirme denemesi: Sait Faik Abasıyanık, Meserret Otel*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Berardo, S.A. (2006). The Use of Authentic Materials in the Teaching of Reading. *The Reading Matrix, Vol. 6, No. 2, September*, 60-69
- Brown, S. (2011). *Listening Myths*. University of Michigan Press.
- Crossley S., McCarthy P., Louwerson M., McNamara D. (2007). A Linguistic Analysis of Simplified and Authentic Texts. *The Modern Language Journal. 91*, 15-30.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, D. (2007). *Metin-Dilbilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hetherington, A. (1985). Assessing the Suitability of Reading Materials for ESL Students. *TESL Canada Journal. 3 (1)*, 37-52.
- Honeyfield, J. (1977). Simplification. *TESOL Quarterly. 11 (4)*, 431-44.
- İmer vd. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Maxwell S. (2011). The Effects of Two Types of Text Modification on English Language Learners' Reading Comprehension: Simplification Versus Elaboration. (Yüksek lisans tezi). Hamline University Saint Paul, Minnesota, 1-70.
- Onursal, İ. (2003). Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık. http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/irem_onursal_turkce_metinler_bagdasiklik_tutarlilik.pdf: 1-20. (09.01.2012).
- Saggion H., Martinez E.G. vd. (2011). Text Simplification in Simplex: Making Texts more Accessible. (http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=text%20simpli%EF%AC%81cation%20in%20simplext%3A%20making%20texts%20more%20accessible&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.simplex.es%2Frender%2Fbinarios.aspx%3Fid%3D276&ei=yCsCT_6NO873sgbTp4HODw&usq=AFQjCNEcrf7B39w2AsY1qqJ2pFc8UPy9WA), 1-8. (08.02.2012)
- Yılmaz, E. (2007). Sait Faik'in İlkbaharı: Bir İlkbahar Hikayesi. (http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/engin_yilmaz_sait_faik_hikaye.pdf), 1-9. (04.12.2011).
- Young, D. (1999). Linguistic Simplification of SL Reading Material: Effective Instructional Practice, *The Modern Language Journal. 83*, 350-366. (<http://ebcl.eu.com/wp-content/uploads/2011/11/CEFR-all-scales-and-all-skills.pdf>)